

**Аналіз діяльності
бібліотек Чернігівської області
2019 р.**

**Чернігів
2020**

Бібліотеки – це свобода. Свобода читати, свобода спілкуватися... Якщо ви не цінуєте бібліотеки, значить ви не цінуєте інформацію, культуру та мудрість.
Ніл Гейман

На сучасному етапі розвитку бібліотеки повинні стати відкритим простором для освіти, спілкування та розвитку особистості; створити комфортні умови для читачів; забезпечити атмосферу неформального спілкування; знизити рівень офіційності та збільшити ступень довіри у взаємовідносинах з користувачем; сприяти формуванню власного позитивного іміджу; виходити за межі винятково книжних форм діяльності.

У 2019 році бібліотечні послуги населенню Чернігівської області надавало 687 бібліотек системи Міністерства культури України. З них 654 для дорослих, користувачів-дітей обслуговує 33 дитячі бібліотеки.

Мережа бібліотек області та наявні ЦБС у звітному році зазнали змін. Так, у результаті процесу децентралізації та створення ОТГ перестали функціонувати 8 сільських бібліотек-філій Корюківської ЦБС: за погодженням Міністерства культури України № 924/32/15-19 від 27.06.2019 р. закриті Брецька, Будянська, Забарівська, Рейментарівська, Сядринська, Сахутівська, Тютюнницька, Хотіївська сільські бібліотеки. Менська районна бібліотека для дітей та Чернігівська центральна районна дитяча бібліотека реорганізовані у відділи для дітей. Створені нові публічні бібліотеки ОТГ:

- Височанська публічна бібліотека з 9 філіями (5 з яких не працює);
- Тупичівська сільська бібліотека Тупичівської сільської ради з 3 філіями;
- Парафіївська селищна публічна бібліотека з 4 філіями;
- Корюківська публічна бібліотека;
- Холминська публічна бібліотека з 3 філіями;
- Сосницька публічна бібліотека з 7 філіями;
- Іванівська публічна бібліотека з 4 філіями;
- М.-Коцюбинська публічна бібліотека з 8 філіями;
- Олишівська публічна бібліотека з філією.

Відповідно до державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками, за відсутності стаціонарної бібліотеки, обслуговування жителів здійснювалося у 295 бібліотечних пунктах.

Загальна площа приміщень бібліотек у 2019 році – 66 012 м², посадкових місць для користувачів – 8, 966.

На 01.01.2020 р. загальний фонд бібліотек області становить 8 704 примірники. Основна частина фонду – друковані видання, які складають 99,8% від загального числа, аудіовізуальні видання – 0,2%, електронні видання – лише 0,04%. За 2019 рік бібліотечний фонд у порівнянні з минулим роком зменшився на 170,42 тис. примірників. Основними причинами є недостатнє фінансування на поповнення фондів, списання зношеної та застарілої літератури, яка втратила свою актуальність.

Поповнення бібліотечних фондів бібліотек області новими надходженнями за 2019 рік становить 95 тис. 470 примірників. До сільських бібліотек області надійшло – 35 тис. 530 примірники. Найбільше надійшло до Чернігівської МЦБС (7 тис. 660 пр.), Менської ПБ ОТГ (6 тис. 460 пр.), Борзнянської ЦБС (4 тис. 130 пр.), Менської РЦБС (3 тис. 570 пр.), Новгород-Сіверської РЦБС (3 тис. 160 пр.).

Послуги в бібліотеках області отримали 387,7 тис. користувачів, що на 27 тис. менше, ніж у 2018 році. За віком: до 15 років – 23%, 15-17 років – 7%, 18-21 рік – 8%, від 22 років – 62%.

У 2019 році користувачам публічних бібліотек області було видано 8 млн. 686 тис. примірників документів (на 961 тис. менше, ніж у 2018 р.), з них користувачам у сільській місцевості – 4 млн. 8 тис. (- 544 тис.). Книг – 6 млн. 314 тис. (становить 73%), періодичних видань – 2 млн. 368 тис. (27%), аудіовізуальних матеріалів – 2,5 тис., електронних видань – 0,6 тис.

Загальна кількість бібліотек, які мають комп'ютери, – 124, що становить лише 18% від загальної кількості бібліотек. Кількість комп'ютерів у бібліотеках – 545 одиниць. У сільській місцевості лише 83 одиниці. Доступ до мережі Інтернет мають 450 комп'ютерів, з них в сільській місцевості – 42.

У 2019 році загальна кількість фахівців бібліотек області становила 1108 осіб. Із загальної кількості працівників:

- на повний робочий день працювало 613 осіб (55%), у сільських закладах – 132 особи (23%);
- 0,75 ставки – 11%;
- 0,5 ставки – 24%;

- 0,25 ставки – 10%.

Залежно від стажу роботи персонал розподілився так:

- до 3-х років – 111 осіб (10%);
- 3-9 років – 168 осіб (15%);
- понад 10 років – 217 осіб (20%);
- понад 20 років – 612 осіб (55%).

Повну вищу бібліотечну освіту мають 252 особи (23%), базову вищу – 448 осіб (40%).

Бібліотеки області вели значну соціально-культурну діяльність, забезпечували інформаційну підтримку регіональних та обласних програм, брали активну участь у проєктах, а також працювали над власними проєктами та програмами.

Так, у січні працівники науково-методичного відділу взяли участь у семінарі **«Публічна бібліотека Менської ОТГ: завдання, шляхи реалізації, очікувані результати»**, що проводився на базі новоутвореної Менської публічної бібліотеки, та надали методичну допомогу.

У лютому 2019 року в межах проєкту ПУЛЬС на базі Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка був проведений тренінг **«Підтримка просування реформи місцевого самоврядування через інформаційні майданчики у Чернігівській області»**. Під час заходу представники органів влади територіальних громад та бібліотек області навчалися ефективно взаємодіяти із засобами масової інформації, залучати нових користувачів, інформувати про процес децентралізації та напрацювали механізми ефективної комунікації зі ЗМІ.

Традиційно у березні був проведений обласний підсумковий семінар **«Організація діяльності бібліотек Чернігівщини в сучасних умовах: підсумки і перспективи»** для директорів ЦБС, ПБ ОТГ та їх заступників по роботі з дітьми, а також нагородження переможців обласного рейтинг-конкурсу **«Краща бібліотека року»**. У номінації «Краща центральна бібліотека» перемогу отримала Бахмацька центральна районна бібліотека, «Краща міська бібліотека» – Ніжинська центральна міська бібліотека ім. М. Гоголя, «Краща бібліотека для дітей» – Козелецька бібліотека для дітей, «Краща сільська бібліотека» – Великощимельська сільська

бібліотека Сновської ЦБС. Бібліотеки-переможниці отримали дипломи, цінні подарунки та презентували свої досягнення.

Вже вп'яте за ініціативи Чернігівського обласного відділення УБА та за підтримки Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка представники сільських бібліотек області з Бахмацького, Бобровицького, Новгород-Сіверського, Борзнянського, Ічнянського, Городнянського, Прилуцького районів, Носівської та Менської ОТГ зібралися 5 червня на виїзному круглому столі **«Я пропоную свій досвід»** на базі Великощимельської сільської бібліотеки-філії Сновської ЦБС, переможниці конкурсу «Краща сільська бібліотека», де колеги мали змогу обмінятися історіями успіху своїх книгозбірень та презентувати свою роботу.

У жовтні звітного року був проведений семінар-практикум **«Сучасний бібліотекар: традиційна та інноваційна діяльність»** для методистів централізованих бібліотечних систем та публічних бібліотек ОТГ області.

Про концепцію реформування системи забезпечення населення культурними послугами в межах формування та реалізації державної політики, спрямованої на отримання населенням якісних і доступних культурних послуг, директори централізованих бібліотечних систем і публічних бібліотек області, начальники відділів культури РДА та об'єднаних територіальних громад на засіданні обласної школи керівника **«Модернізація управлінської діяльності як фактор розвитку бібліотек»** (грудень) обговорили моделювання мережі публічних бібліотек області та інші актуальні питання.

З метою висвітлення роботи бібліотек області у грудні 2019 року працівники відділу створили «Блог науково-методичного відділу Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка».

Була проведена робота щодо моделювання мережі бібліотек Чернігівської області.

У звітному 2019 році бібліотеки **Бахмацької централізованої бібліотечної системи** продовжували працювати на добробут громади, надаючи можливість мешканцям отримати доступ до наявних різноманітних ресурсів, комунікаційних технологій, допомагаючи людям у підвищенні свого освітнього потенціалу, реалізації творчих можливостей. Протягом року центральна районна бібліотека

проводила безкоштовні короткострокові курси комп'ютерної грамотності на виконання районного плану з реалізації Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення. Заступник директора по роботі з дітьми брала участь у 4-му обласному конкурсі професійної майстерності «Бібліо-профі – 2019». На запрошення Громадської організації «Центр профілактики “Вибір”» та Департаменту сім'ї, молоді та спорту Чернігівської обласної державної адміністрації бібліотекар міської бібліотеки-філії № 1 ім. І. Франка Сергієнко С. Г. взяла участь у тренінгу «Бібліотеки як молодіжні простори», що відбувся на базі Чернігівського обласного молодіжного центру. Проведено майстер-класи: «Великодній оберіг», «Маки пам'яті», «Кружляють листочки в осіннім таночку», «Дитяча книжечка своїми руками»; флешмоб «Зроби фото з хусткою» (до Всесвітнього дня української хустки). Бібліотеки ЦБС узяли участь у Всеукраїнському конкурсі дитячого читання «Книгоманія – 2019», Всеукраїнському дитячому літературному конкурсі «Творчі канікули – 2019», Всеукраїнському конкурсі есе «Діти єднають Україну».

Сучасна бібліотека – це не тільки зібрання книжок. Це величезний світ соціальних комунікацій, центр культурного спілкування та творчого розвитку, інформаційний та освітній центр для мешканців громади. Творчі об'єднання читачів – клуби, міцно увійшли в практику бібліотечної роботи. Вільне, невимушене спілкування є дуже корисним для людей. При бібліотеках ЦБС діють клуби за інтересами: «Криниці» (ЦБ), «Світоч» (міська б/ф № 1 ім. І. Франка), «Журавлик», «Дюймовочка» (РДБ), «Джерельце» (Бахмацька б/ф № 5), «Пролісок» (Курінська б/ф № 21), «Скарбниця духовності» (Тиницька б/ф № 34), «Співрозмовник», «Калинонька» (Дмитрівська б/ф № 2), «Веселі барви» (Обмачівська б/ф № 26).

Бібліотечна система активно співпрацювала з місцевими ЗМІ, оскільки їх інформаційні можливості забезпечують потужну рекламу бібліотекам. Так, бібліотечні новини постійно публікуються на сторінках газет «Голос Присеймів'я» та «Порадник».

Для реклами своєї діяльності бібліотеки **Борзнянської ЦБС** співпрацювали зі ЗМІ, використовували вебсайт Борзнянської централізованої бібліотечної системи, соціальну мережу «Фейсбук» та підтримували зв'язки з громадськими

організаціями. До районної газети «Вісті Борзнянщини» в межах проєкту «Прочитав сам – порадь іншому» подано 24 дописи. По районному радіомовленню озвучено 42 виступи, з них в межах проєкту «Люди і долі» – 24.

Для користувачів проведені акції: «Подаруй бібліотеці книгу», «Бібліотека іде до людей», «Книга – сюрприз», «Будь в тренді – читай», «Літературний сніданок», «Книжковий бульвар – 2019», «Літня фішка – читай влітку книжку». Актуальне родинне читання. В бібліотеках системи для читаючих родин функціонують зони сімейного читання: «Нескінченна радість читання», «Читаємо разом з дітьми». Талановита молодь Борзнянщини брала участь в обласному мистецькому конкурсі краєзнавчої тематики «Сівер-Арт». Виставка робіт діяла в читальній залі центральної бібліотеки.

З метою удосконалення роботи з організації бібліотечного обслуговування та виявлення популярних друкованих видань України серед юнацтва бібліотеками системи проведено анкетування серед користувачів за темами: «Українська книга в житті молоді», «Бібліотека. Інформація. Користувач».

Краєзнавча діяльність бібліотек – один з основних напрямків бібліотечної роботи. Вивчення історії рідного краю, популяризація його традицій, культурних цінностей, надбань, збереження культурної спадщини Борзнянщини, створення джерел краєзнавчої інформації, впровадження нових інформаційних технологій у практику роботи книгозбірень дозволили на якісно новому рівні організувати краєзнавчу діяльність.

По місцевому радіомовленню проводиться цикл краєзнавчих читань про видатних культурних та громадських діячів, краєзнавців, письменників, поетів Борзнянщини.

Бібліотеки системи протягом року намагалися підвищувати якість своєї діяльності у різних аспектах, активно займалися програмно-проєктною роботою – працювали над реалізацією проєктів: «Все про Європу: читай, слухай дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках», «Бібліотека – центр розвитку туризму», «Я маю право», «Борзнянщино, читай», «Велике читання Великої людини», «Сім'я в інтер'єрі бібліотеки».

«Професіоналізм + креативність = сучасна бібліотека» – під таким девізом проводиться проєктна діяльність бібліотек **Варвинського району**. Бібліотеки ЦБС беруть участь у реалізації національних, регіональних проєктів, конкурсів, державних та районних програм: «Хай весь світ дивують нині діти неньки України», обласному конкурсі «Найкращий читач року», Всеукраїнському тижні дитячого читання, Міжнародному дню захисту дітей, обласному конкурсі «Читаюча родина», «Родинна бібліотека», «Літо з бібліотекою», «Будьмо здорові», «Людина і навколишнє середовище», «Майбутнє за молоддю». ЦБС продовжує позиціювати себе як креативний громадський простір. Всього за звітний період було проведено 560 заходів (зокрема, 207 поза межами бібліотеки), які відвідало 9313 осіб. Серед заходів – презентації книг, заняття зі слухачами Університету III віку, майстер-класи, перегляди фільмів, дозвіллієві програми, флешмоби, тренінги з ІТ-технологій, бесіди, дискусії, огляди, конкурси, обговорення, різножанрові виставки, надавалися консультації та поради з метою привернення уваги до бібліотеки. Усі бібліотеки ЦБС ввели в практику роботи обслуговування користувачів за межами бібліотеки, організовували мобільні зони обслуговування в парках, скверах, зонах відпочинку, наприклад: діють «Бібліотека на галявині» (Гнідинцівська, Журавська, Кухарська с/б-ф), «Лісові бібліотеки» (Антонівська, Мармизівська, Остапівська с/б-ф), «Літній дворик» (ЦБС, РДБ), «З книжкою на лавці» (Богданівська, Брагинцівська с/б-ф), де користувачі мають змогу ознайомитись з новими виданнями, взяти участь у презентаціях книг, оглядах, конкурсах, нових зустрічах. У централізованій бібліотечній системі діє всього 22 культурно-дозвіллієві клуби.

Діяльність бібліотек **Вертіївської сільської публічної бібліотеки** спрямована на задоволення інформаційних потреб користувачів; забезпечення вільного доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів; активне сприяння безперервній освіті, процесам соціалізації підростаючого покоління, становленню особистості і розкриттю її творчого потенціалу. Бібліотеки сприяли підтримці і розвитку читання, формуванню інформаційної культури у дітей, молоді, людей середнього віку.

Однією з найбільш вдалих форм організації повноцінного дозвілля, логічним продовженням індивідуальної роботи з користувачами є клуби за інтересами, які гуртують людей різних за віком, освітою, професією, культурним рівнем, аби вони

могли реалізувати свій творчий потенціал чи просто поспілкуватися. Так, у 2018 році для школярів молодшого та середнього віку на базі Вертіївської ПБ створено клуб «Книгочитограйлики». Популярними серед членів клубу стали краєзнавчі та народознавчі години, проводиться робота з національно-патріотичного виховання серед дітей та юнацтва громади. Клуб «Чарівна майстерня» при Вертіївській ПБ спрямований на розвиток загальної культури, художньо-естетичного кругозору та смаку в користувачів, потреби у творчій самореалізації, формування естетичного світосприйняття, збагачення внутрішнього світу. Діють клуби за інтересами і при філіях Вертіївської ПБ: для жінок-господинь «Червона калина» (Бобрицька філія), «Мої працьовиті руки» (Малокошелівська філія).

Протягом року бібліотеками Городнянської ЦБС ОТГ проводилось багато цікавих акцій: «Читальний зал в організаціях та підприємствах» (зараз обслуговується 7 організацій), «Першим – дарунок», «Повертаємо молодь до бібліотеки», «Подаруй бібліотеці книгу», «Випиши періодичне видання і подаруй бібліотеці», «Ні пластиковим пакетам і пляшкам», «Відпусти улюблену книжку в подорож», «Ми за чисте довкілля» та ін. Городнянська центральна бібліотека в межах програми «Подорожуємо рідним краєм разом з бібліотекою» проводить краєзнавчі екскурсії містом «Щиру любов збережем до міста над Чибрижем». Бібліограф-краєзнавець пропонує пішохідну екскурсію Городню, яка супроводжується цікавою розповіддю про історію міста, визначні місця та відомих земляків. Сільські бібліотекарі продовжують збір інформації про історію села: вже наповнено 6 тематичних тек з краєзнавства (відродження визначних імен земляків, запис переказів та спогадів старожилів, обрядовість тощо). Бібліотеки ЦБС працюють над такими програмами: «Городнянщина – гордість моя», «Здоров'я дитини – багатство родини», «Подорожуємо Городнянським краєм разом з бібліотекою», «Бібліотека згуртовує громаду», «Я – українець», «Екологічні дзвони сьогодення».

Діяльність бібліотечних установ **Ічнянської ЦБС** протягом року спрямовувалась на реалізацію місії публічних бібліотек та визначених колективом ЦБС основних завдань, виконання державних і регіональних програм. Ічнянська

ЦРБ ім. С. В. Васильченка співпрацює з Ічнянським районним літературним об'єднанням «Криниця» та ГО «Українська ініціатива» (керівник Юрій Косенко).

Центральна бібліотека співпрацює з Ічнянським історико-краєзнавчим музеєм, спільно з яким проводять масові заходи, а 2018 року було започатковано спільний проєкт «Мій край – моя історія жива», метою якого є вивчення історичного минулого Ічнянщини, поширення кращих здобутків національної культури та духовної спадщини, виховання любові до рідного краю та сприяння всебічному і гармонійному розвитку особистості дітей на прикладі звичаїв та традицій свого народу. В межах проєкту проводяться безкоштовні екскурсії для користувачів – учнів шкіл м. Ічня та Ічнянського району.

Протягом звітнього року діяльність **Кіптівської публічної бібліотеки** з філіями була спрямована на популяризацію бібліотеки як місця, де для кожного знайдеться заняття. Проведені заходи сприяли виявленню культурних вподобань жителів громади. Активно діяли бібліотечні клуби за інтересами, що об'єднали жінок пенсійного віку.

У травні Кіптівська центральна бібліотека брала участь у проєкті «Громадотворець», який проводила місцева агрофірма «Агротрейд». Проєкт, який представляла бібліотека, називався «Культурно-розважальний центр “Бібліотека”». Суть проєкту полягала в закупівлі безкаркасних меблів, проектора та настільних ігор для бібліотеки. На жаль, проєкт не підтримали, але подарували 17 примірників популярних книг.

У Кіптівській ОТГ відбувся «Осінній фест». Усі бібліотекарі громади брали активну участь в організації фестивалю.

Публічна бібліотека Куликівської селищної ради продовжує роботу щодо основних напрямків, одним з яких є патріотичне виховання. Створений куточок «Символи свободи», де представлені два прапори, привезені із зони АТО учасниками бойових дій, українська символіка та тематичні інформаційні теки про воїнів АТО з Куликівщини. Вперше у громаді у 2019 році проводився Забіг на честь загиблих воїнів АТО. Серед організаторів заходу – центральна бібліотека. Пересувна виставка дитячих малюнків, привезених із зони АТО, гільз від зброї та маскувального костюма була представлена в селищі і селах громади. Активно

продовжує працювати літературно-мистецька світлиця «Стежина», засідання якої відбуваються щомісяця та присвячені певним літературним датам. У своєму доробку за період діяльності світлиця має чотири виданих збірки: «Первоцвіт», «Коли слово чарує», «Третій крок», «У світі “Стежини”», остання з яких з’явилася поточного року.

Створені та діють краєзнавчо-народознавчі кімнати з предметами старовинного вжитку у Салтиково-Дівицькій, Хибалівській та Грабівській філіях.

Продовжують активно діяти клуби за інтересами в бібліотеках-філіях: «Суперчитач» (с. Жуківка), «Творчі рученята» (с. Виблі), «Чарівний гачок» (с. Грабівка), «Краєзнавець» (с. Ковчин), «Юний фотохудожник» (с.мт Куликівка).

Діяльність **Макіївської публічної бібліотеки** спільно з філіями протягом звітного року відбувалась згідно з планом роботи. До основних заходів, що відбулися, можна віднести створення жіночого клубу зустрічей «Кому за 50», проведення циклу зустрічей зі священником «Вивчаємо релігію від А до Я». Бібліотеки громади активно співпрацювали з Національною бібліотекою України ім. Ярослава Мудрого і отримували поповнення новою літературою.

Менська публічна бібліотека у 2019 році функціонувала як методичний центр для 19 сільських філій, проводились семінари, надавалась методична та практична допомога щодо впровадження УДК та упорядкування фондів. У приміщенні, що виділене для міської бібліотеки, зроблено ремонт, закуплено меблі. За рік придбано шість комп’ютерів, три ноутбуки (2 філіям), п’ять принтерів (2 філіям), мультимедійну дошку, проєктор, синтезатор, принтер для друкування штрих-кодів та сканер. Придбано комплект ляльок для функціонування лялькового театру. Три бібліотеки-філії переведено в більш комфортні приміщення, придбано 11 сучасних обігрівачів (9 філіям). Отримано 84 назви періодичних видань на суму близько 100000 гривень, книжковий фонд поповнився на 2862 примірники.

Завдяки перемозі в проєкті громадської участі, кошти на реалізацію якого надала Менська міська рада, у Макошинській філії – краєзнавчо-інформаційному центрі облаштовано сучасний, оновлений простір. Згідно з проєктом для закладу придбано комп’ютерну техніку, кольоровий принтер, проєктор, екран, м’які меблі, книги та настільні ігри, підключено інтернет та вільний доступ Wi-Fi.

Свою діяльність у 2019 році **Менська РЦБС** спрямовувала на вивчення та задоволення конкретних інформаційних потреб різних соціальних верств населення. А також, проводила вивчення, обговорення, втілення в практику інновацій за такими напрямками: організація роботи з читачами, впровадження маркетингу, перетворення бібліотеки в справжній довідково-інформаційний центр – центр духовної культури, дозвілля, спілкування.

Працівники бібліотек намагаються шукати альтернативні джерела поповнення фондів, співпрацюють із жителями міста та району, проводять різноманітні акції. На базі Менської ЦБС вже чотири роки успішно працює проєкт «Менщина туристична», метою якого є поширення серед місцевих жителів знань про історико-культурні надбання Менського району. В межах проєкту здійснюються автобусні та велосипедні екскурсії. У рамках реалізації проєкту було створено краєзнавчу настільну інтерактивну гру «Пошук скарбу Гната Сахновського (виготовлено 100 примірників) із мобільним додатком до неї та книжки-розмальовки «Розфарбуй Менщину» (1000 примірників) на основі даних про історичні та культурні об'єкти Менського району Чернігівської області.

У звітному році зроблено ремонти Березнянської бібліотеки для дітей, Гусавської бібліотеки-філії та відремонтовано ганок районної бібліотеки.

Ніжинська міська ЦБС протягом року працювала над реалізацією проєкту «Бібліотека без обмежень» за кошти міського Бюджету участі. Проєкт втілювався у бібліотеці-філіалі № 2 для забезпечення громадян Ніжина з обмеженими можливостями здоров'я безперешкодним доступом до інформаційних ресурсів шляхом облаштування окремого входу до бібліотеки з пандусом на загальну суму 365 889 грн. За ці кошти були виконані будівельні роботи, поточний ремонт приміщення, замінено 5 дерев'яних вікон на енергоефективні, встановлено 25 світильників та закуплено 50 ламп, придбано ноутбук і проєктор, 6 столів та стільців. Також встановлено 2 енергоефективних вікна в бібліотеці-філіалі № 1 на суму 10 350 грн.

Ніжинська центральна міська бібліотека спільно з ГО «Створімо майбутнє разом» взяли участь у конкурсі проєктних заявок та стали грантерами проєкту «ПУЛЬС. ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ 3.0», який діє в межах проєкту «Розробка курсу

на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (Пульс). Проєкт впроваджує Асоціація міст України у співпраці з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Бібліотеки є справжніми комунікаційними майданчиками громади, де було проведено 4 інформаційні заходи з питань децентралізації за участю представників місцевого самоврядування та АМУ, які відвідали понад сто жителів Ніжина.

Виступила бібліотека і співорганізатором наступних заходів:

- «Мандрівний поетичний бібліопростір А+» за участю чернігівських та ніжинських поетів. Організатор – Чернігівська обласна універсальна бібліотека ім. В. Г. Короленка, проєкт було реалізовано за підтримки Українського культурного фонду;

- III-го міжнародного фестивалю інтеграції слова у сучасному артпросторі «Литаври» (організатор ГО «Центр новітніх ініціатив та комунікації»);

- фестивалю родинного читання «Словограй» (організатори ГО «Апельсин» та ГО «Центр новітніх ініціатив та комунікації»), до участі в якому долучилися сім'ї з Ніжинського, Борзнянського, Сновського, Корюківського, Чернігівського, Городянського, Прилуцького, Козелецького, Менського, Бобровицького, Носівського районів та міста Ніжина, зокрема і багатодітні родини;

- укладено та надруковано типографським способом 100 пр. видання «Календар знаменних та пам'ятних дат по місту Ніжину на 2019 рік».

Бібліотеки **Новгород-Сіверської РЦБС** брали участь в обласному конкурсі дитячої літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти неньки України», обласному конкурсі «Діти, що читають – майбутнє України» в межах Всеукраїнського конкурсу «Книгоманія – 2019». В обласному фотоконкурсі «Життя як книга» взяли участь і стали переможцями у двох номінаціях бібліотекар Орлівської сільської бібліотеки Туз Світлана та бібліотекар 2-ї категорії Чайкинської сільської бібліотеки Поліна Хіро, за що отримали дипломи та цінні подарунки.

Читачі бібліотеки брали участь у фестивалі родинного читання «Словограй», що проходив у Ніжинській центральній міській бібліотеці, та у проєкті «Мандрівний поетичний бібліопростір А+».

Кіноклубний фестиваль «Українське дитяче кіно» проводиться з метою розвитку кіноклубного руху в Україні та популяризації мистецтва кіно серед дітей та підлітків, і бібліотека теж не стояла осторонь – у читальній залі проходили безкоштовні перегляди легальних версій фільмів для дітей.

Бібліотеки Новгород-Сіверської РЦБС долучилися до проєкту з розвитку читання «Як приборкати Книжкозавра», запропонованого бібліотекам Фондацією Дарини Жолдак у партнерстві з ВГО «Українська бібліотечна асоціація». 14 бібліотек-філій та центральна районна бібліотека провели з дітьми практикуми «Як приборкати Книжкозавра» та отримали дитячу літературу від Фондації. З метою розширення соціального партнерства в читальному залі Новгород-Сіверської центральної районної бібліотеки за сприяння та підтримки ГО «Громадські Ініціативи України» та ГО «Спілка ініціатив Чернігівщини» пройшов тренінг «Лідерство та робота в команді».

З метою залучення додаткових ресурсів як для розвитку бібліотеки та її послуг з обслуговування своїх користувачів, так і для покращення якості життя усієї громади шляхом об'єднання партнерських зусиль з іншими установами Новгород-Сіверська центральна районна бібліотека написала заявку та отримала грантову підтримку від проєкту ПУЛЬС «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» у категорії проведення 4 інформаційних заходів та організації дистанційного навчання для групи громадян (грант у розмірі 1000 доларів США на впровадження заявлених активностей).

У бібліотеках **Публічної бібліотеки Носівської міської ради** за програмою енергоощадження встановлено 2 дверей та 26 вікон на суму 102509,5 грн. Придбано моноблок (ПК), вітрину металеву, колонки для ноутбука.

Публічною бібліотекою виготовлено та розповсюджено серед жителів громади туристичну продукцію у вигляді перекидних настінних календарів з краєвидами Носівщини та настільних календарів-пірамід з переліком послуг відділу соціального захисту населення Носівської міської ради, підготовлено інформаційно-методичні матеріали «Калейдоскоп знаменних дат на 2020 рік», здійснено роботу над краєзнавчим виданням «Мій край Носівський – серця рідна пристань». При бібліотеках-філіях працює 7 клубів за інтересами та любительських об'єднань, з них

3 для дорослих – «РУНО» (рукодільниці Носівщини) і «Берегиня» при центральній бібліотеці, «Пошук» при Козарській філії та 4 для молодших користувачів – «Чомусик» у відділі для дітей, «Паросток» при Сулацькій філії, «Юні майстри» при Володьководівичівській філії, «Книголюбчики» при Яблунівській філії.

Публічна бібліотека подала заявку на отримання інфраструктурного гранту для розвитку сектору «Культурні та креативні індустрії» в межах програми «House of Europe» («Дім Європи») від Європейського Союзу.

Спільно з районною філією обласного центру зайнятості та Носівським бюро безоплатної правової допомоги проведено семінар за участю людей з обмеженими фізичними можливостями. Систематично бібліотека організовує майстер-класи та тренінги для клієнтів центру зайнятості.

Задля поповнення фондів бібліотек **Носівської РЦБС** ведеться постійна співпраця з обмінно-резервним фондом Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. З бібліотеки системи взяли участь у практикумі та другому етапі «100000 книжок для дітей» Фондації Дарини Жолдак і Держанівська сільська бібліотека отримала 28 нових книжок для дітей.

З метою духовного відродження та збереження історичної пам'яті при Держанівській, Калинівській, Адамівській, Софіївській бібліотеках-філіях поповнюються куточки української старовини.

Прилуцька міська центральна бібліотека ім. Л. Забашти спільно з Прилуцькою міською організацією профспілки працівників культури взяла участь у конкурсі проєктів для інститутів громадянського суспільства в межах Програми «Чернігівська громада» Чернігівської ОДА, створивши проєкт «Поетична платформа «Світ жіночими очима», який став одним з переможців конкурсу та фінансувався з обласного бюджету. В результаті реалізації проєкту видано збірку віршів прилуцької бібліотекарки Ніни Заболотної «Деся за дощами...» та проведено її презентацію у містах Прилуки та Чернігів, створено буктрейлер за книгою. Збірку отримали всі бібліотеки Чернігівської області. Також бібліотека стала співучасником проєкту «Мандрівний поетичний бібліопростір А+».

У листопаді звітного року в межах інфраструктурного гранту програми Єврокомісії «House of Europe» на конкурс подано програму дитячої бібліотеки зі створення бібліопростору «Територія спілкування».

Значно покращили матеріально-технічну базу: зробили ремонт даху, встановили енергоощадні вікна. Були відкриті «Бібліоплейс» – бібліомайданчик для проведення соціокультурних заходів. Мета цієї бібліотечної інновації – удосконалення форм і методів діяльності бібліотеки, залучення жителів міста до книгозбірні та вихід бібліотеки за межі стін закладу.

Однією із найголовніших подій року стало вручення літературно-мистецької премії ім. Л. Забашти «Квіт папороті», яке щороку відбувається у стінах книгозбірні з метою вшанування пам'яті славетної землячки та визначення літературних та мистецьких досягнень року. Відзначився рік творчими зустрічами із художниками: Владиславом Готчієвим, Олександром Декретом, Аллою Кутараєвою, фотохудожницею Юлією Потіпакою; юними початківцями в образотворчому мистецтві: Марією Анікіною, Катериною Нестеренко, Катериною Лучкою.

Протягом року поціновувачі красного слова були учасниками цікавих зустрічей з головною козачкою української поезії, чернігівською поетесою Надією Галковською; головою Чернігівської обласної організації НСПУ, авторкою 14 поетичних та прозових збірок Ганною Арсенич-Баран. У Прилуцькій міській центральній бібліотеці ім. Л. Забашти відбулися поетичні читання «Чарівна поезія природи» у межах проєкту «Мандрівний поетичний бібліопростір А+», який реалізовувала Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка за підтримки Українського культурного фонду. Відбулася презентація літературного альманаху «Мандрівні вірші», виданого у межах проєкту «Мандрівний поетичний бібліопростір А+», який був реалізований у рамках програми «НОРД: навчання, обміни, резиденції, дебюти» та творча зустріч місцевих поетів «Під поетичним небом осені».

Протягом року робота Прилуцької РЦБС була зосереджена на обслуговуванні користувачів з урахуванням їхніх інтересів, забезпеченні вільного доступу до інформації, активізації інформаційної діяльності, підвищенні соціальної ролі книгозбірні та покращенні її матеріально-технічної бази, постійному підвищенні професійного рівня та формуванні корпоративної культури персоналу.

У 2019 році за кошти районного бюджету було придбано 120 стільців для сільських бібліотек-філій на суму 35424 грн.

Коштом мецената Сергія Коровченка було придбано фарбу для поточного ремонту сільських бібліотек та будівельні матеріали для утеплення фасаду одного з приміщень районної бібліотеки на суму 11050 грн.

За кошти спецфонду було придбано два ноутбуки для центральної районної бібліотеки на суму 17636 грн.

Продовжуємо співпрацювати з депутатським корпусом Прилуцької районної ради. В цьому році допомогу надали Віталій Похилько та Олександр Лозовий. За кошти бюджету розвитку було придбано новий проектор – 15000 грн та видано краєзнавче видання – фотопутівник «Прилуччина на світлинах минулого» – 39500 грн.

У звітному році дещо зміцнилася матеріальна база сільських та селищних **бібліотек Ріпкинського району**. Проведено ремонти в Галківській, Замглайській та Добрянській селищній бібліотеці для дорослих на загальну суму 23,7 тис. грн. Кошти, що надійшли від платних послуг, дали можливість поповнити фонди районної бібліотеки для дорослих 255-ма примірниками нової літератури. За кошти місцевого бюджету Сиберізької сільської ради фонд місцевої бібліотеки поповнено на 103 примірники художньої літератури.

Відбулося скорочення штату працівників у районній бібліотеці для дорослих, який сьогодні становить 3 одиниці, що призвело до унеможливлення повноцінного функціонування районної бібліотеки як інформаційного, просвітницького, дозвілльового та методичного центру.

У бібліотеках **Семенівської ЦБС** працюють клуби за інтересами різноманітної тематики: «Глобус» (Костобобрівська б/ф), «Берегиня» (Машівська б/ф), «Джерельце» (Погорільська б/ф). У 2019 р. під'єднано швидкісний Інтернет у центральній бібліотеці та бібліотеці для дітей, замінено вікна в читальному залі центральної бібліотеки. Широко рекламується бібліотеками інформаційний потенціал через соціальні мережі, у центральній районній бібліотеці та 4 сільських бібліотеках-філіях діють публічні центри регіональної інформації.

В структурі **Сосницької районної ЦБС** залишилися центральна бібліотека та 13 сільських бібліотек-філій. Бібліотечні заклади постійно брали участь у загальноміських заходах: День Десни, День Сосниці, річниця від дня народження О. П. Довженка, День захисту дітей. Сільські бібліотеки були активними організаторами та учасниками при проведенні днів села. Літньої пори щотижня в центральному парку працював літній читальний зал, що сприяло популяризації читання, книги та бібліотеки.

Серед позитивних напрацювань ЦБС хочеться відмітити роботу літературно-мистецького об'єднання «Убідь», що вже понад 20 років діє на базі центральної бібліотеки. Минулий рік видався багатим на ювілейні дні народження членів цього осередку, святкування яких проходили в центральній бібліотеці. Свої поважні дати відзначили: голова об'єднання М. Щукін, народний майстер України А. Семенцов, самодіяльний композитор М. Ковальчук, краєзнавець В. Мовчан. Цікавими і корисними були взаємовідвідини членів об'єднання з членами любителів книги з Борзни. Протягом року проведено ряд презентацій нових книг місцевих авторів: П. Макаренка, Б. Нечипоренка, В. Шевченка, які готувалися до видання працівниками бібліотеки та видані коштом місцевого мецената Романа Солодаренка. Не було байдужих серед присутніх на презентації роману «Муська» Г. Арсенич-Баран, історичних нарисів «Авдіївка та її околиці» О. Мороза та книги Н. Панченко «Вільшане на хвилях часу».

Протягом року в бібліотеках системи проводились майстер-класи з декупажу та мережки, з виготовлення новорічної іграшки, витинанки, валентинки, подарунка до Дня матері. Пам'ятаючи та вшановуючи народні традиції в центральній бібліотеці організували та провели Андріївські вечорниці з варениками та калитою.

Бібліотеки **Сновської ЦБС** велику увагу приділяли вивченню читацьких запитів та залученню жителів громади до читання. Староруднянська бібліотека-філіал проводила анкетування, Смяцька – опитування з метою виявлення уподобань користувачів, Петрівська організувала книжковий вернісаж «Читай з насолодою». З метою наближення книги до користувача центральною бібліотекою реалізовувався проєкт з обслуговування літературою відпочивальників у міському сквері «Бібліотечний пікнік», літературні пікніки для дітей проводили Тур'янська і

Рогізківська бібліотеки-філіали, а літні «Альтанки з книгою» організували Тихоновицька, Петрівська, Староруднянська бібліотеки-філіали. У центральній бібліотеці відбулися Сновські краєзнавчі читання. Вже втретє пройшов щорічний літературний конкурс патріотичної поезії ім. Леоніда Тереховича. Було 19 учасників з усієї України. У ЦБС працюють клубні об'єднання: «Зроби крок до себе» (ЦБ), «Цікаві зустрічі» (ДБ), «Оазис» (Кучинівський філіал), «Орхідея» (Новоборовицький філіал), «Бабусі» (Жовідський філіал), «Господарочка» (Сновський, Староруднянський, Петрівський філіали), «Афродіта» (Великоцимелівський філіал), «Надія» (Хотуницький філіал), «Берегиня» (Тихоновицький філіал) та інші. На базі Займищанського філіалу ЦБС відкрита музейно-краєзнавча кімната, де представлені матеріали з історії майже кожної родини села, зібрані Олександром Крумкачем.

Протягом звітного року бібліотеки **Талалаївської ЦБС** покращили свій матеріально-технічний стан: Українська сільська бібліотека перейшла у капітально відремонтоване коштом сільської ради приміщення; Староталалаївська справила новосілля у 2 просторах і світлих приміщеннях колишньої ЗОШ; Корінецька повернулася у своє відремонтоване приміщення після капітального ремонту СБК. В інших сільських бібліотеках здійснено косметичні ремонти спонсорським коштом та коштами сільських рад, виділеними на ремонти закладів культури. Чернецька, Українська, Поповичківська, Болотницька, Юрківцівська, Харківська сільські ради співфінансують виплату заробітної плати бібліотекарям закладів, що належать їм територіально.

Підсумком звітного року було утвердження книгозбірень району як закладів, що потрібні людям. Діяли проекти «Бібліотерапія» (регулярне відвідування з книгами та періодикою хворих у лікарні), «Книгоноша» (обслуговування пенсіонерів та інвалідів дома або працівників за місцем роботи).

При бібліотеках діяли любительські клуби і об'єднання. Для організації дозвілля при центральній районній бібліотеці функціонує любительське об'єднання «Берегиня». Основна увага звертається на глибоке вивчення народознавства та збереження народних звичаїв, традицій і обрядів, ремесел. Також створено любительське об'єднання «Патріот» для учнів 10–11 класів. У Староталалаївській сільській бібліотеці співочих жінок любительського об'єднання «Калинонька»

збирає пісня, народні традиції, спільні інтереси до рукоділля. Любительські об'єднання «Берегиня» Понорівській сільській бібліотеки, «Квітка-душа» Красноколядинської сільської бібліотеки за чашкою духмяних чаїв з душевними розмовами організують своє дозвілля і дозвілля своїх односельців. Дитячі клуби «Зернятко» Красноколядинської сільської бібліотеки, «Чомусик» Талалаївської РДБ, «Світлячок» Болотницької сільської бібліотеки, «Умілі руки» Березівської сільської бібліотеки, «Ріднокрай» Харківецької сільської бібліотеки, «Господарочка» Скороходівської сільської бібліотеки, «Україночка» Української сільської бібліотеки об'єднують дітей за різноманітними іграми, подорожами, вивченням рідного краю, саморобками, бісероплетінням, вишивкою.

Працюючи в напрямку збереження народних традицій центральна районна бібліотека прихистила фольклорний колектив народної пісні «Народні наспіви» та допомогла подати заявку на присудження премії Громадського благодійного фонду «Бібліотека альманаху "Вітряк" ім. В. Горленка». Співпрацювали з відомими земляками, районним осередком «Чернігівське земляцтво» м. Київ. Брала участь у присудженні книжкової премії «Еспreso. Вибір читачів 2019».

Перспективою розвитку бібліотек **Чернігівської міської ЦБС** залишається участь в інноваційних проєктах, конкурсах на одержання грантів та популяризацію бібліотечних послуг.

У 2019 році реалізовано грантовий проєкт «Чернігівська літературна школа «Цвіт папороті» (за підтримки Українського культурного фонду). Автор ідеї й координатор проєкту – Людмила Зіневич, директор Чернігівської міської ЦБС Це унікальний проєкт, який дозволив молодим поетам та письменникам вчитися у метрів української літератури. Протягом тижня учасники школи слухали лекції, виконували практичні завдання, відвідували творчі пленери (зокрема, надихалися на творчість у мальовничому Седневі та у музеї Олександра Довженка в Сосниці). У бібліотеці імені М. М. Коцюбинського в межах проєкту відбулася творча зустріч чернігівців з викладачами школи «Цвіт папороті» – письменницею, лауреатом Шевченківської премії Галиною Пагутяк та літературознавицею, поетесою, перекладачкою Іриною Старовойт.

На виконання проєкту Бюджету участі – 2019 міста Чернігова «Міська Медiateка на Шерстянці: територія креативного навчання, спілкування та дозвілля громади» у Чернігові відкрилася перша загальнодоступна громадська медiateка у бібліотеці-філії № 8 (вул. Дм. Самоквасова, 8). Кошторис цього проєкту – близько 250 тис. грн. У медiateці можна користуватися комп'ютерами, електронними книгами, грати в ігри в окулярах віртуальної реальності, влаштовувати спільний перегляд кінофільмів на великому екрані. Працівники бібліотеки мають намір постійно наповнювати це середовище цікавим змістом.

На базі бібліотеки імені М. М. Коцюбинського та бібліотеки для дітей імені О. П. Довженка почали діяти нові суспільно значущі проєкти: Безкоштовні курси української мови (переможець конкурсу проєктів Бюджету участі – 2020 міста Чернігова); Клуб інтелектуального кіно; Дискусійна платформа; Безкоштовна театральна студія для дітей.

Враховуючи світовий та європейський досвід освіти протягом життя на базі бібліотеки імені М. М. Коцюбинського з 2013 року діє безкоштовний заклад неформальної освіти дорослих «Відкритий Університет». Станом на 01.01.2020 року близько 1,5 тисячі слухачів пройшли курси навчання та отримали сертифікати. На базі бібліотеки діють волонтерські «Безкоштовні курси української мови».

Знаковою подією для чернігівців стало проведення у жовтні Другого літературного фестивалю «Покровська книжкова толока». Фестиваль зібрав у Чернігові понад пів сотні письменників із Києва, Львова, Луцька і, звичайно ж, із Чернігова та області.

Бібліотека залишається бажаним місцем неформального спілкування відвідувачів, проведення змістовного дозвілля та самореалізації особистості жителів міста, тому робота в цьому напрямку тривала. Бібліотеки є центрами спілкування та місцем зустрічей з цікавими людьми.

На базі ЦБС діє 18 клубів за інтересами для різних вікових категорій та різного спрямування.

Протягом звітнього року заклади **Чернігівської РЦБС** продовжили роботу в межах бібліотечного проєкту «Відомі земляки» та програми «Пишемо літопис рідного краю». Бібліотекарі 20 населених пунктів відповідають за ведення Літописів

територіальних громад. Організуються бібліотечні акції: «Добром зігрите серце» (для людей з особливими потребами), «Поруч з тобою – ветеран» (для ветеранів війни та учасників АТО), «Трудом окрилена доля» (для ветеранів праці), «Бібліотека – воїнові України» (з питань волонтерської діяльності). Традиційно працівники бібліотек відвідують таких своїх односельців вдома, доставляють друковані видання, запрошують до зустрічей.

Організація дозвілля користувачів у читацьких любительських клубах, серед яких діють: районна літературно-мистецька вітальня «Краяни» (у складі Новоселівської, Терехівської, Киселівської, Павлівської бібліотек та Павлівського будинку культури); читацькі клуби: «Дивослово» (Киїнка), «Чомучка» (Седнів), «Відродження» (Старий Білоус).

Проблемні питання залишаються традиційними: це поповнення бібліотечних фондів, опалювання сільських бібліотек, ремонт, відсутність фінансування на покращення матеріально-технічної бази комп'ютерів для потреб бібліотеки, скорочення працівників за браком фінансування. Але попри труднощі бібліотеки все частіше стають місцем проведення вільного часу жителів області.

Як сказав український письменник В. Сухомлинський: «Бібліотека – це той храм, де завжди народжується і зберігається духовність. Пам'ятаймо, що у давнину бібліотеку називали «дім життя», «притулок мудрості», «аптека для душі».

